

Nagyméltóságán

dr gróf Klebelsberg Anna b. t. t.,
vallás- és közokt. miniszter úrnak

By Air Mail.

Pesthidegkút

Hungary

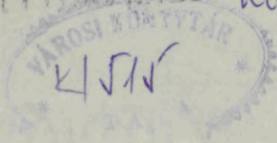

By Air Mail.

70-6-63

REV. 2017.

Kezeltetéses Uram!

E hónap elejétől itt vagyok Oxfordban. Előtte két napig Cambridgeben voltam, ahol lehetgyörgyi Albert kalauzolt és arélt, né hány napig Londonban. Nemcsak nagyon kellemesen érem magam ebben az, úri "országnak, hanem tudománypolitikai szempontból is várakozásomon felül tanulságos Anglia. Az angol mindenben önálló és empirikus, ^{és tudománypolitikai szempontból} így ebben is. Nem azt néri, hogy a kontinensnél, hanem azt, hogy másutt is van magas színvonalú és Amerika milyen egyetemeiket és kutatóintézeteket csinálnak, tehát megcsinálja a saját feje és módja szerint a népi történelmi alapokon, de jól és modernül. A kutatás főleg a háború szükségleteinek nyomása alatt lendült fel, de ami szervezettel és intézménnyel akkor csináltak, azt mind fenntartották.

I. Igen szervezeten és módszeresen fejlesztik tovább az intézményeiket. Nagyobb reform mindig így készült, hogy a király kiküld egy szakbizottságot, amely nyomtatásban jelentést terjeszt a parlament elé. Aminek alapján jön létre egy törvény, amely sokszor csak újabb bizottságot lát alapján rendelkezéssel, hogy a kérdést a jövőre könyv alakban megjelennék és kaphatók. Pl. a londoni egyetem reformjáról egy 218. oldalas jelentés készült 1913-ban. Az oxfordi és cambridgei egyetemek kegyjobb

reformja, 1927-ben annak a bírottságnak a javaslata alapján jött létre, amelyet a király 1919-ben nevezett ki és amely 1922-ben terjesztett elő egy gyönyörű, alapvető jelentést. Ezek a report-ok mind rendszeres és végtelenül tanulmányos képet adnak a helyzetéről és a tervekről.

Az angol birodalomnak 7 egyeteme van. Ezek közül 18 Angliában és Írországon. Az angol egyetemek (értendő a 16 egyetemet Angliában, Walesben és Skótszágon) fenntartási költségeiből az állam visel 36,6%-ot. A többi fedezet a következő: Az egyetemek vagyonaik jövedelméből 13,5% (A lejjárdaabbak Cambridge 19,4% és Oxford 26,4%-kal), adományokból 2,5%, helyi hozzájárulásokból 10%, a hallgatóktól (tandij, virágdíj, egyéb illeték) 30,5%, egyéb 6,9%. A 36,6%-ot kitevő államsegély felosztására külön parlamenti bírottság van (University Grants Committee), amely évenként ad ki nyomtatott jelentést kitűnő statisztikai adatokkal. Minder a lelteljesebb nyílvanossággal megy. Az a tételük, hogy a bírottság csak akkor van abban a helyzetben, hogy közpénzből sejeht javasolhasson, ha az egyetem egész anyagi helyzetét ismeri és így győződött meg arról, hogy van-e se-államiak, és nem 99% államsegélyben részesülnek, mint a buda- mégis teljesen belenér. Ez érdekes író a pesti egyetem elvár- körö tendenciájával szemben.

II. A tudományos kutatás irányítására három taná-
csok van:

1) A Medical Research Council. 15 éve áll fenn, évi hitte- az államtól 148.000£, más forrásokból 18.000£, a 28P=4,648.000 pengő. Egy szép kutatóintézetet tart fenn Londonban. (National Institut for Medical Research, Hampstead). Főigazgatója Dale. Költsége évi 52.000£, amely benne van a 148.000£-ban. Most készült el 3emeletes, nagy állattartóllója. Az állattartóllóként is nagyok és szépek.

2) Committee for Scientific and Industrial Research. A labori alatt létesült. Május tartók többek közt a National Physical Laboratory Teddingtonban (London), amely párhuzamos a berlini Physikalisch-Technische Reichsanstalttal és a washingtoni Bureau of Standardokkal. A Science Centre volt 1927/28-ban 634.350 £ = 17,761.800 pengő. Ebből az államtól 570.000 £. A National Physical Laboratoryra esett 193.977 £.

3) Development Commission on Agricultural Science and Fishery Research. 1909-ben létesült. 1927/28-ban 384.000 £-ot = 10,752.000 pengőt pölthetett. A földművelésügyi miniszteriumhoz tartozik. Május tartók nem csak a mérőgardasági és halászati kutatás és oktatás, hanem a mérőgardasági képzés tanácsadói és kísérletügyi is, amely lehetőleg az egyetemeken és a college-ekkel való kapcsolat arra van hivatva, hogy se az alapvető kutatást, se az ipar sürgető problémáit el ne hanyagolják, mondja a jelentés.

Mindhárom bizottság évenként gondos és érdekes jelentéseket ad ki, amelyeket lenek bátor benyújtani.

III. A kutatás aronban nem csak a kutató, intézetekben folyik, hanem érdekesen van megpreverve az egyetemeken is és a fenti tanácsok is kívülről nagy részét az egyetemeken végzett kutatásokra adják. „A Medical Research Council által az egyetemeknek és más intézményeknek saját kutatásuk körében végezt munkákra adott segélyek erősítik meg azáltal, hogy saját hiteleit a meglévő intézmények felhatalmazásuk követhetében nagyobb gardaságossággal és eredményességgel tudja kibismálni.” (Jelentésből)

A kutató segélyek jórészt öntönjékből állnak, tehát nem csak dolgai kiadásokra fordíthatók.

A fizikai, kémiai és technikai kutatásokat jórészt az ipar teszi szükségessé. „Az ipar nem érheti be empirikus eljárásokkal.” „Míg van olyan ipari gyártási minőség, amely nem nyerne, ha szisztematikusan vizsgálják.” A Committee for Scientific and Industrial Research jelentése kiemeli, hogy 1928-ban

feltaláltak egy orsót, amely az addigmaljából fonalat követ
2½-szer gyorsabban, mint a régi. És ezért fontos eredmény,
mert nem gyakorlati, hanem tisztán tudományos alapon jött
ra.

IV. A tudományos kutatásnak az egyetemeken való
megszervezése a mi szempontunkból és azt hiszem tudomány-
politikai szempontból általában a leérdekesebb és abból
a magunk számára fontos tanulságokat vonhatunk le.

A lényeg az, hogy az egyetemen megkülönböztetik a rendszeres
egyetemi oktatást a haladott munkától és kutatástól (az
advanced work and research-től). Állandó kutatás nélkül
a tanítás is veszt megbírhatóságban és frissességben és ment-
hetetlenül elcsúsznyedik minden ága. (Oxfordi jelentés, 1922.)
Ez a jelentés ajánlja az egyetemi statutumok átalakítását is,
mert azok sokszor pontosan megmondják, hogy a tanár
hány órát tartson, de nem kívánják meg kifejezetten, hogy
a haladott tanulókat (advanced students) vegesse. Az ajánl-
ás idejét tanári kötelességeinek srentelje, amely foglalja ma-
gában a tanár semleges eredeti munkásságát, valamint az
sát (supervision) saját szakmájában és területében.

A szakkarrierre nézve azt mondják, hogy a fiatal
ember még ritkán van tisztában magával, amikor négy-ötöd
kiváncsi, hogy az új graduált egy évig dolgozzék magának,
és utarrék, hogy véglegesen irányt váltsa. Erőltetett tanár,
vagy tanársegéd se lehessen.

Azokat a tehetséges embereket, akik tudományos pályára
valóknak ítélik, az egyetem erőltetett segítse ösztönzőjével,
s aztán is tartsa vissza őket haladott munkára, később kn-
tatásra. Ezeknek az ösztönzői aronban mind meghatározott
tudományos célkitűzéssel adassanak.

A tanár főleg erekekkel a haladottakkal foglalkozik, deak
néhány előadást tart az év alatt. Az minden graduáltak taní-
tását és gyakorlatait az adjunktus vezeti. Ezen rendszer-
mellett a haladott, sőt már arrivé tudós is jól érzi magát egy-
ilyen területen. Kiváló tudós vezetése alatt 40-50 kutató is

III.

összevétel, mint Cambridgeben, vagy Londonban a University College-ben láttam. Egy alakulnak ki valódi kutató intézetek egyetemi kötelekben. Az intézetek építésénél is tekinthetünk vannak erre. Cambridgeben új a biochemiai és a patológiai intézet. A biochemiaiban dolgozó Trentyörög tanárságnak, mint Franciaországnak. Most Amerikában van.) Az intézet igazgatója Hopkins, Nobeldíjas, mint még több ember ereket az intézetekben. Oxford általában, inkább humanitárius, Cambridge természet tudományi irányú mindenek az intézetek, amelyek egy telen sorakoznak az angol Dohlem szerepét töltik be. Hines a fizikai intézet, épület, de falai közt dolgozott Maxwell, Lord Rayleigh, és most Thomson és az írlandi Sir Ernest Rutherford, a Royal Society Nobeldíjas. A fizikai kutatásnak a Cavendish Laboratory fontos centruma.

Az intézetek egyenlők, de jól felszereltek. Egy-egy kutatónak nem kell más, mint egy cella, ahol a kísérleteit bírni, és holdak is származik a munkájában, mert tudja, hogy bírni van szükség, az intézet valamelyik próbájában megpróbálja, akár felszereléssel, akár egy rokon kutatóval megpróbálja, aki sokszor világhírű tudós. Minden intézetben van tea-room, ahol az angolok számára elengedhetetlen teára mind összevételnek és tudományos kérdéseket megbeszélhetnek.

A kutatók azért vannak ilyen nagy számban, mert az említett három tanács is számos öntöndíjat ad, aronki-öntöndíjjal van itt az ideje reglenek. Trentyöröggi Rockefeller volt tavaly.

Az öntöndíjakció itt igen fontos faktor és minden erővel fejlesztik.

V. Minderről lesznek bátor próbák részletesebben referálni,

ment azt hiszem, hogy a magyar tudomány jövőjére nézve
legfontosabb problémák megoldására itt újmutatót talál-
unk. Ezt röviden a következőképpen fejezhetem ki:

A magyar egyetemek szervezetükben és lényegükben
mindmáig tisztán tanító intézetek. Talán hangzottatunk
nagyan a kutatást, de az írem szervezeté és az atmoszférá-
ját nem hogy előmozdítaná, hanem inkább hátráltatja.
Bármily kutató szellem is a tanár, az előadások, a gyá-
korlatok, az örökös vizsgák és az intézet seméhyeténeki
összeállításai itteni értelemben való kutatást nem tess-
szerűvé teszi. Ezen kell változtatnunk. Az egyetemen-
k megfelelő szervezeti reformmal alakítható modernizáljuk úgy,
hogy a kutatást is biztosítsuk. A XX. század egyetemei nem
csak tanító, hanem kutató intézetek is, szervezetükben is.
Ez a problémánk szervezeti nézetem szerint tökéletesebb,
termékenyebb megoldása, mint a németeké, akik a kuta-
tást egészen szíjélváltatták az önálló kutató intézetek
teljes rendszerének létesítése által. Az angol vélemény az
a német tudományos irodalomról, hogy az nagyrészt gyenge,
a német tudományos irodalomról, hogy az nagyrészt gyenge,
intézetek produkálják. Az új értelem munkája német kutató
vizint az angol egyetemek a publikációt nagy kritikával,
a német kutató intézetek vizint nagy kritikával,
tuntot lenérik. E tekintetben igen éles a szervezeti ellentét.
A reformot persze nem csinálhatjuk lineárisan. A ku-
tató elsősorban az emberek kérdése. A mai professzorok
nagy része pedig olyan, hogy sokasem lesz belőlük kutató. De
van, hálá Istennek, elég ilyen is, főleg a fiatalabb közt. Sok
az ember és az intézet megfelelő, ott nemcsak túrnunk, hanem
kifejezetten meg kellene engednünk, hogy a tanár az mindgra-
duáltak tanítását és gyakorlatait magintanárokkal, vagy
adjunktussal végeztethesse. Az intézet seméhyetét pedig
kellene változtatnunk úgy, hogy tanári segédseméhyet-
nek csak azt hagyjunk meg, aki tényleg erre kell, a többi pedig
haladott munkára és kutatásra kell beosztani. Ez utóbbiakat
nem volna helyes továbbra is tanársegédnek, gyakorlatnoknak

nevermi, hangom ösztöndíjsszak. Mindig fonáknak ére-
tem azt a helyretet, hogy mindenki tanársegéd egyjinteret-
ben, még, ha kérdő is a szakmában, sőt sokszor, amikor
még nem is abszolválta. Az angolok ezt megoldották az
advanced work és az ösztöndíjak rendszerével. Később
ösztöndíjs érdemek juttatma legyen, ha valaki tanársegéd
adjunktus lehet. Ez már bizonyos beérkezést jelentsen. Még
a magántanársegédjot tegyük később jövedelmerő, főretel-
váló, de professor nem lehet, vagy még nem lehet. Ennek
az gyakoros átalakításnak a következő további előnyit
is látom:

- 1) A mai kb. 350 díjas adjunktusi, tanársegédi, gyakor-
noki állásból 100-150 átalakítható ösztöndíjsszá és így
a társ költségvetési létszáma nagyon megerőnyül. Az így
felszabaduló állások terhére lehetne bizonyos számú labo-
ránsi (laboránsnői) állást is szervezni, ami a tudomá-
nyos kutatás érdekében szintén helyrehozható.
- 2) Az ösztöndíjak elvi alapon teljesien kifejelet-
tanszéki segédreményet ~~elő~~ állásokról nagyon bevitatta. Az
ösztöndíjhitel további fejlesztését is könnyebb lesz keresztel-
vinni, mint az állásraportitást.
- 3) Az ösztöndíjas rendszernek nagy előnye a tanársegéd
rendszer mai túltengésével szemben, hogy sokkal jobban
hangsúlyozza, hogy az egyének kiválóak, érdemesnek kell
lennie, míg a mai rendszer inkább állóvá adást, kemény-
kérdés, amelyet a tanár is sokszor a szívére hallgatva dönt
el. Az ösztöndíjnak természetesen több forratumát kell lennie,
és egy részének az adjunktusi főretést is el kell érnie.
- 4) Az ösztöndíjak elvárásaitól rendszerrel könnyebb
eselméleti tanárkók érdemes emberének visszatartása.
- 5) Az ösztöndíjakkal könnyű volna megoldani az orvos-
képzésnek azt a problémáját is, amelyen a professorok
ingyen kórtanak az egyetem költségvetése terhére való enged-
lyezésénél, így kernek segíteni. Ezek az orvosok kifejezetten
az "advanced work" kategóriájába valóak.

6) A firetétes tanszéki sejtáremélyet elosztását revízió
kell okvetlenül venni. Minek pl. a sejtárisztványtani tanszék
mellett 6 (!) ember, amikor a debreceni pályázattal szembe,
hogy ársztványtani nincs sürség mostanában jöttél. Ez
nem az egyetemen aránytalanság. A revízió sokkal könny-
nyebben lenne rendelkezésváltótalással és az ösztöndíjak
rendszere nem is menedne így meg, mint a mostani.

7) Az ösztöndíjak rendszerre további kifejlődésében
oda kell, hogy velesse, hogy miként it Angliában is van
nak tanári ösztöndíjak (Professorial Fellowships), a kivá-
ló, tudósok illetményben megkülönböztethetők legyenek.
Meggyőződésem szerint ugyanis a tudományos kutatás fel-
virágoztatásához elengedhetetlen, hogy megoldjunk azt az
ijarságtalan helyzetet, hogy a klinikusok és némely műegye-
temi tanár sokat keresnek, a többi tanár arányban mind-
díjas is, mint a tucat, sőt a legutolsó V-fir. osztálybeli
beamer.

Meg kellene továbbá tiltani, hogy vizsgák és vizsgálatok
ezek is alatt lehessenek. A tanulmányi időben egy pár hónapot
ittól mentesíteni kell. Angliában is így van.

Azra vonatkozóan, hogy milyen irányú kutatásokra
van Magyarországnak süksége, alapos programra van
sükség. Már méltóttatni is utasítani, hogy készítsék javas-
latot az egyetemnek specializálására néve. Tervelettel kérek
felhatalmazást arra, hogy ezt a javaslatot a fenti szempont-
oknak is figyelembevételével süles alapon dolgozassam
ki és nyomatásában terjeszthessem elő. Meg vagyok nála
győződve, hogy a memorandum meggyőző argumentumokat
tartalmazni a tudományos hitelek megfelelő megállapítá-
sára is. ~~Itt nem kell azt is, méltóttatni~~ meggyőzően eleget
időt ~~ezt a munkára~~ ^{ezt a munkára} ment anélkül azt jelentőse-
gésért méltóttatni e munkára, mert anélkül azt jelentőse-
reformokat előkészítő riportok, amelyek mint új nyomatott
memorandumaimmal intuitív követem, évekig későlnék.

Altalánosságban azt gondolom, hogy a mintaszeri tudományos
interetén kívül főleg két irányú kutatást kell interetorenie, de
nem sürségképen egyetemen kívül megpreverünk. Az egyik az

orvosi therapiái (kb. mint Korányi tervezte), a másik, különös tekintettel az orsiág erős iparosodására is, a fizikai és technikai irány. Az előbbire a szegedi egyetem, az utóbbira a műegyetem kíváncsok. Szegeden van természet-tudományi kar, s az elméleti interetek és a klinikák egymás szomszédságában való elhelyezése különösen előnyös. Hová, nem csak az elméleti interetekben, hanem a klinikákon is annyi laboratórium van (a belklinikán több mint 10), hogy azokban kár volna más kutatók nehézség nélkül elhelyezkedni. Később Debrecen is alkalmas lehet ilyen megoldásra. A fizikai tudományokra eddig nem került sor, s a Physikalisch-Technische Reichsanstalt főleg intéret közigazgatási szempontból is nagy szolgálatot tehet. Fenntartás és körülmények vélem, hogy a Természettudományok fejlesztésére vonatkozó javaslat eddig nem sokban tökéletesíteni.

VI. Art hírem (Képelemes Uram, méltortatol osztani azt a nézetemet, hogy a fentiek be magyar tudománypolitika számára legfontosabb kérdésekre vonatkoznak. (Amint mindig magas színvonalú, igazán népszerű tudományos életet akarunk így jutunk el ennek a kérdésnek modern alapjára való teljes új rendszeréhez. Az angol inspiráció azt szokták bátorítani arra is, hogy ez itt is csak a háború után fejlődött ki így, s így nemzeti viszonylatban is még elég fontos, augusztus itt a vakáció dereka és így a legfontosabb emberekkel a tudománypolitika vezető tisztségűkkel nem találkoztam, pedig az emberekkel való megismerkedés mindig nagy haszonnal jár. Értékteljes bátor lesznek keszes utam alkalmával ide nyúlhat átjöhessenek, olyan időben, amikor mindenki a helyén van.)

VII. Értésültem, hogy Becker miniszter úr csak október első felében jöhet és ezért a stockholmi utat

egyelőre el méltortattal halasztani. Leffler Béla ide küldött levelében írta, hogy örülnének, ha a litográfia még ebben az évben megtörténne. Bira Imrason körölte meg, hogy Svédországban a jövő évben politikai változást várnak. A szocialisták akarják a határmatvisszavonulást. Legyen szabad ezt a szempontot bevesse megfontolásodba ajánlatom.

Párisból azt az értesítést kaptam, hogy a kisre sikerült velük eddig kapcsolatot találni. Haza térőben Párisban meg fogok állni, hogy tájékozódjam és erről is referálhassak. Szeptember legelején leszek bátorjé-
lentkezni.

Abban a reményben, hogy a nyarat igazi pihenésre sikerült felhasználnod, maradok

Képzelműs Wram,

mely törtélel és a népi ragaszkodással
igaz szolgád

Magyany Zoltán

